

KADI HASBİ EFENDİ

SÜREYYA HAMİ ŞEHİDOĞLU

Hasbi Efendi, Erzurum Merkez Kadısı Elhac Hürşit Efendi gibi Mustafa Kemal'in sıkıntılı günlerinde destek gördüğü saygıdeğer bir kişidir.

Bu yurtsever ve milliyetçi Kadı'nın da özgeçmişi hakkında bilgimiz yoktur.

Milli Mücadeledeki çabasına kısaca dokunduktan sonra Adalet Bakanlığı arşivinden elde edilen bilgileri aşağıya alacağız.

Mustafa Kemal Samsun'a çıktığında Sivas valiliğine Kadı Hasbi Efendi vekâlet ediyordu.

Yunanlıların İzmir, Manisa, Aydın'a girişleri yurttaki büyük kaygı ve üzüntülere neden olduğu günlerde; Mustafa Kemal Havza'dan 28 Mayıs 1919 günlü bir tel genelgesiyle "Yurt bütünlüğünün korunması için ulusal tepkilerin daha canlı olarak gösterilmesi ve sürdürülmesi gerekir" diyordu.

Hasbi Efendi de gereğini yapmıştı. Yani birçok yerlerimizde olduğu gibi Sivas'ta da mitingler, protesto gösterileri olmuştu. Ancak Sivas'ta çok sayıda Ermeni göçmeni vardı. Bunların en ufak zararları olmamasına rağmen, etkilendiler. Bunun sonucu olarak dış baskılar başladı. Adana'da bulunan Albay Demange, Hasbi Efendiye tehditkâr bir tel yolladı, "Bu durumlar müttefik askerlerinin ilinize girmesine neden olur.. "Hasbi Efendi 2 Haziran 1919 günlü bir telle durumu Mustafa Kemal'e bildirdi.

Aynı zamanda Harbiye Nazırlığı da, İngiltere Olağanüstü Komiserliğinin baskısıyla Mustafa Kemal'e, konuyu tekrar ederek sorumluluğunu hatırlatıyordu. Mustafa Kemal durumu vali vekilinden sordu, Hasbi Efendi 3 Haziran'da şu yanıtı verdi:

"— Vilayet dahilinde hiçbir mahalde hiçbir güne endişe edilecek durumlar mevcut değildir ve Ermenileri korkutacak hadise dahi vuku bulmamıştır. Yalnız son İzmir hadisesi dolayısıyla vuku bulan tezahürattan müteessiren ve bunu kendi emellerinin husulüne bir mani addederek nazarı dikkati celp ve ecnebi askeri için bilitizam teşebbüslerde ve hilafı hakikat haberler ve ihbarlarda buldukları muhakkaktır. Bunların cümlesinin esassız olduğunu arzeylerim efendim."

Bu cevaba dayanarak, Mustafa Kemal, İngiliz Olağanüstü Komiserliğinin Sivas ili ile ilgili sorularının asılsız olduğu belirlenerek Erdeha'nın deyimi ile her zaman ve her yer için geçerli olan şu ilke ortaya konuyordu:

“Bağımsızlığı ve ulusal varlığı yok eden ve ulusun hayatını tehlikeye düşüren düşmanın yurda girişi, cana kıyması ve her türlü saldırıları gibi İzmir yöresinde görülebilen olayların ve benzerlerinin başgöstermesine karşı ne ulusun coşkusunu ve iç acısını, ne de bundan doğan ulusal gösterileri engelleyip durdurmak için kendimde ve hiç kimsede hiçbir güç göremeyeceğim gibi bu yüzden ortaya çıkacak olayların karşısında da sorumluluk yüklenebilecek ne komutan, ne sivil yönetici ne de hükümet düşünürüm.”

Reşit Paşa'nın 11 Haziranda gelmesiyle hakimlik mesleğine dönmüştür.

Şunu belirtelim ki, Reşit Paşa yurtsever, kişilik sahibi bir insan olmasına rağmen, Sivas'ta bir kongrenin toplanmasında büyük tereddütler gösterdi. Mustafa Kemal'e çok uykusuz geceler yaşattı. İşte bu sıkıntılı günlerinde Mustafa Kemal, Hasbi Efendi'nin aracılığını istemiştir. (Nutuk, belge 43-44).

Adil, dürüst vatansever bir kişidir.

Bir belgede naklinin yapılmaması için Sivas halkı ileri gelen Türk ve Ermenileri'nin adları vardır. Başvurularında Hasbi Efendinin hizmetleri, ahlaki davranışları belirtilmektedir.

Batum sancağının Livane ilçesinin Murgul bucağında 1869 yılında doğdu. Muhammet Hilmi Efendinin oğludur. İlk öğrenimini Livane'de yapıp, İstanbul'a gelmiş, Mektebi Nüvvab'ta okumuş, burayı 3 Mayıs 1902'de bitirmiştir.

İlk görevi Hisar Niyabetidir (16 Kasım 1902). 1909 da Elazığ, 1913 de Adana Merkez Kadılığı, 31 Ekim 1916 da Sivas Merkez Kadılığı görevlerinde bulundu. Eylül 1920 de Yargıtay üyeliğine atandı. Çeşitli tarihlerde Erzurum, Kayseri, Adana hakimliklerinde bulunmuş, sağlık nedeniyle emekli olmuştur¹.

İNSANIN HER ŞEYİ ÖĞRENMESİ İÇİN HER ŞEYDEN ÖNCE O ŞEYİ SEVMESİ GEREKİR.

GOETHE

¹ Adalet Bakanlığı arşivinden bu bilgileri sağlayan Yılmaz Turan'a teşekkürlerimi sunmayı borç sayarım.